

Ενέργεια πρώτη: 1^η αδιάκοπη ανάγνωση-Εντοπίζω το θέμα του κειμένου

Σύμφωνα με το διδακτικό εγχειρίδιο, (Εκφραση-Εκθεση, Β΄ Λυκείου, σελ. 241) προτείνεται ως πρώτο βήμα η πρώτη ανάγνωση του κειμένου με σκοπό την επισήμανση του θέματος και του νοηματικού κέντρου του κειμένου.

Σύμφωνα με τους ειδικούς, όμως, κάτι τέτοιο είναι ανέφικτο για τους μαθητές και σε πολλές περιπτώσεις ακόμη και για έμπειρους αναγνώστες λόγω των αυξημένων δυσκολιών που παρουσιάζουν τα περισσότερα κείμενα πειθούς. Επειδή οι μη εκπαιδευμένοι μαθητές μπορεί (σε ένα αρχικό στάδιο) να αδυνατούν να διακρίνουν το νοηματικό κέντρο, εμείς προτείνουμε σαν πρώτο βήμα την πρώτη αδιάκοπη ανάγνωση με σκοπό τον εντοπισμό του θέματος του κειμένου.

Τι είναι το θέμα του κειμένου;

Θέμα είναι η έννοια ή ο συνδυασμός εννοιών για τις οποίες γίνεται λόγος στο κείμενο. Διατυπώνεται με:

- μία λέξη ή λεκτικό σύνολο (π.χ. κλωνοποίηση, αυτομόρφωση, οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων)
- δύο λέξεις που δηλώνουν τη μεταξύ τους σχέση (π.χ. γλώσσα και πολιτισμός, νέοι και διαδίκτυο)

Γιατί πρέπει να εντοπίσω το θέμα;

Ο τίτλος ενός κειμένου προϋδεάζει συνήθως τον αναγνώστη για το βασικό θέμα/έννοια του κειμένου. Έτσι ο αναγνώστης ξεκινά την ανάγνωση με κάποιες αναγνωστικές προσδοκίες ως προς το θέμα. Όμως, κατά τη γραπτή δοκιμασία, τα κείμενα που δίνονται για περίληψη συνήθως δεν έχουν τίτλο, με αποτέλεσμα να μη δημιουργείται ένας «ορίζοντας προσδοκιών».

Πώς εντοπίζω το θέμα του κειμένου;

Εντοπίζω στο κείμενο τα γλωσσικά στοιχεία συνοχής με τα οποία δηλώνεται το ίδιο θέμα.

Συγκεκριμένα:

1. Επανάληψη λέξης
2. Παράλειψη λέξης
3. Αντικατάσταση λέξης από:
 - λέξεις παράγωγες/ομόρριζες
 - λέξεις συνώνυμες
 - αντωνυμίες (που αντικαθιστούν το θέμα)
 - λέξεις με νοηματική συγγένεια από τον ίδιο θεματικό χώρο
 - συνυπόνομα, υπερώνυμα
 - χρήση γενικότερου όρου

Προϋπόθεση

Να αναγνωρίζω τα ουσιαστικά και το μεταφορικό λόγο που αντικαθιστούν το θέμα του κειμένου. (βλέπε συνοχή, σελ.)

παράδειγμα

Κείμενο πειθούς

Ενέργεια πρώτη :

In Αδιάκοπη ανάγνωση-εντοπισμός του θέματος του κειμένου

Μια σημαντική πρόκληση στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα είναι με ποιον τρόπο θα διαφυλαχθούν τα ιδανικά της ειρήνης, της ελευθερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η απάντηση είναι: κατάλληλη αγωγή και παιδεία. Το ίδιο ισχύει για τα ηθικά διλήμματα που θέτει η ασύλληπτη επιστημονική πρόοδος (κλωνοποίηση, παραγωγή ανθρώπινων εμβρύων, μεταλλαγμένα προϊόντα, οικολογικές καταστροφές κ.α.). Το κράτος πρόσφερε ως τώρα εκπαίδευση και λιγότερο παιδεία. Η ευρύτερη καλλιέργεια είναι προσωπική κατάρτιση που απαιτεί θυσίες. Η διά βίου εκπαίδευση και κατάρτιση μετατοπίζει το κέντρο βάρους από το κράτος στο άτομο, το οποίο οφείλει να έρθει σε επαφή με πολλούς τομείς γνώσης σε διάφορες μορφές της. Η μετάδοση από την τοπική στην παγκόσμια κοινωνία προϋποθέτει γλωσσομάθεια, ανοχή στη διαφορετικότητα και στον πολυπολιτισμό, πνεύμα συνεργασίας και συναδέλφωσης στο "παγκόσμιο χωριό", στο οποίο έχει μεταβληθεί ο πλανήτης μας. Και εδώ στην Ελλάδα έχουν γίνει ορατές οι πολλαπλές όψεις της παγκοσμιοποίησης στην κοινωνιολογική και οικονομική εκδοχή της. Τα όρια των εθνικών κρατών, στην παραδοσιακή μορφή τους, εξαλείφονται, καθώς διακινούνται εκατομμύρια άνθρωποι, αγαθά και ιδέες, με απίστευτη ταχύτητα. Η εμμονή, όμως, στα οικονομικά συμφέροντα και στους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, η επιβολή του καταναλωτικού προτύπου της αφθονίας, το διευρυνόμενο χάσμα ανάμεσα στα φτωχά και στα πλούσια κράτη, η κρίση της δημοκρατικής συμμετοχής και τους κρατους πρόνοιας, η κοινωνική περιθωριοποίηση και ο αποκλεισμός και τόσα άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κόσμος δημιουργούν κλίμα ανησυχίας για το μέλλον.

Η αισιοδοξία για την πορεία του κόσμου κατά την τρίτη χιλιετία μπορεί να προκύπτει από τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου και της αποστολής της εκπαίδευσης. Το παλιό μοντέλο, που ισχύει ακόμη στην Ελλάδα, και το οποίο στηρίζεται σε ποσοτικά κριτήρια (συσσώρευση γνώσεων στο παραδοσιακό γνωσιοκεντρικό σχολείο) πρέπει να αντικατασταθεί από ποιοτικά κριτήρια. Η απλή παροχή γνώσεων δεν ωφελεί πια. Οι μαθητές και οι φοιτητές, όπως και κάθε άνθρωπος, πρέπει να μάθουν να αξιοποιούν τις ευκαιρίες για μάθηση, που τους δίνονται σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους.

Στην έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής της UNESCO για την εκπαίδευση στον 21° αιώνα τονίζεται ότι η δια βίου εκπαίδευση πρέπει να στηρίζεται στους παρακάτω τέσσερις πυλώνες, που αποτελούν διαφορετικά είδη μάθησης: 1. Μαθαίνω να αποκτήω τη γνώση, συνδυάζοντας ικανοποιητικά μια ευρύτατη γενική παιδεία με τη δυνατότητα εμβάθυνσης σε ορισμένα θέματα. 2. Μαθαίνω να ενεργώ με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποκτήω όχι μόνο επαγγελματική κατάρτιση αλλά και γενικότερα τη δυνατότητα να αντιμετωπίζω και να εργάζομαι αρμονικά σε ομάδες. 3. Μαθαίνω να συμβιώνω, κατανοώντας τους άλλους και έχοντας επίγνωση των κοινωνικών

Εντοπίζω τους τρόπους συνοχής που δηλώνουν το ίδιο θέμα

*Λέξεις/έννοιες(παιδεία)
Χρήση αντωνυμίας*

*Επανάληψη λέξης και συνώνυμο
Νέα λέξη-υπόνημο
της παιδείας
Χρήση γενικότερου όρου για την παιδεία
Νέα λέξη/έννοια*

*Επανάληψη λέξης
Όρος που αναφέρεται στο θέμα (εκπαίδευση)*

*Χρήση λέξεων που είναι νοηματικά συγγενείς από τον ίδιο θεματικό χώρο
Συνώνυμη λέξη για τη δια βίου εκπαίδευση
Επανάληψη λέξης*

*Λέξεις νοηματικά συγγενείς από τον ίδιο θεματικό χώρο
Επανάληψη λέξης*

Επανάληψη λέξης

§1

§2

§3

αλληλεξαρτήσεων -συμβάλλοντας στην πραγματοποίηση κοινών δράσεων και στη διευθέτηση των συγκρούσεων, με σεβασμό στις αξίες του πλουραλισμού, της αμοιβαίας κατανόησης και της ειρήνης. 4. Μαθαίνω να ζω με τέτοιον τρόπο, ώστε να αναπτύσσω την προσωπικότητα μου και να μπορώ να ενεργώ με μεγαλύτερη αυτονομία και περισσότερη κρίση και προσωπική υπευθυνότητα. Για το λόγο αυτόν, η εκπαίδευση δεν πρέπει να παραμελεί την ανάπτυξη των ατομικών δυνατοτήτων, τη μνήμη, τη λογική κρίση, την αίσθηση του ωραίου, τις φυσικές ικανότητες του ατόμου και τη δεξιότητα της επικοινωνίας, με παράλληλη ευαισθησία στη χρήση της μητρικής γλώσσας.

Επανάληψη λέξης

Επανάληψη λέξης

Θεμα του κειμένου: παιδεία και δια βίου εκπαίδευση

Σημείωση:

Γιατί είναι αναγκαία η αναγνώριση του θέματος του κειμένου;

Οι κύριες πληροφορίες σε κάθε παράγραφο αναφέρονται στο θέμα/έννοια του κειμένου. Έτσι διακρίνω τις κύριες από τις δευτερεύουσες πληροφορίες.

Άσκηση: στο κείμενο "ομαδικές δραστηριότητες στην τάξη και διάλογος" να επισημάνετε και να υπογραμμίσετε το λεξιλόγιο το οποίο δηλώνει το θέμα του κειμένου για το οποίο γίνεται λόγος.

[Ο διάλογος και οι ομαδικές δραστηριότητες στην τάξη]

Η τυπική διαδικασία καθημερινής επικοινωνίας εκπαιδευτικού-μαθητή στην τάξη και στο σχολείο δεν αφήνει πολλά περιθώρια στον μαθητή να εμπλακεί σε δραστηριότητες οι οποίες καλλιεργούν σε ικανοποιητικό βαθμό τον διερευνητικό λόγο. Για να ξεπεραστεί αυτή η αδυναμία, ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει κάποιες ομαδικές δραστηριότητες στη σχολική τάξη που θα δώσουν τη δυνατότητα στους μαθητές να ανταλλάξουν απόψεις, καλλιεργώντας έτσι όχι μόνο τον προφορικό λόγο αλλά και την κοινωνική δεξιότητα της **συνεργασίας**.

Καθώς τα παιδιά συνεργάζονται σε μια ομαδική δραστηριότητα, έχουν την ευκαιρία πρώτα από όλα να διατυπώσουν κάποιες προτάσεις και να διερευνήσουν με τα άλλα μέλη της ομάδας αν μπορούν αυτές να τεθούν σε εφαρμογή. Επειδή όμως τα παιδιά συνεργάζονται στο πλαίσιο της ομάδας και δεν ανταγωνίζονται το ένα το άλλο, δεν πιέζονται να διατυπώσουν απόψεις απόλυτα επεξεργασμένες. Έτσι, έχουν την ευκαιρία να καταθέσουν δοκιμαστικά μια ιδέα, που μπορεί τα άλλα παιδιά να τη συζητήσουν, να την υιοθετήσουν ή να την τροποποιήσουν. Με αυτόν τον τρόπο δεν καλλιεργούν μόνο τον λόγο αλλά αναπτύσσουν παράλληλα την κοινωνική δεξιότητα της συνεργασίας. Όπως είναι γνωστό, στο σχολείο τα παιδιά αποκτούν κυρίως την εμπειρία του **ανταγωνισμού** παρά της συνεργασίας, γι' αυτό πολλές φορές δυσκολεύονται να συνεργαστούν. Ωστόσο, μια σύγχρονη κοινωνία χρειάζεται πολίτες που μπορούν να λειτουργήσουν ως μέλη μιας ομάδας και η ομαδική εργασία αποτελεί το πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

Η συμμετοχή του παιδιού σε μια τέτοια δραστηριότητα, που το υποχρεώνει να υποστηρίξει τις **απόψεις** του μπροστά σε άλλους, το κάνει να αποκτήσει βαθμιαία εμπιστοσύνη στον εαυτό του και στις ιδέες του. Αλλά και η συνεργασία ενός παιδιού με συμμαθητές του, που βλέπουν τα πράγματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες και έχουν πολλές **διαφορετικές εμπειρίες** και πολιτιστικό υπόβαθρο, το εξαναγκάζει να λάβει υπόψη του την ώρα που μιλάει και τις ανάγκες των ακροατών του. Έτσι, είναι επόμενο να μειωθεί ο εγωκεντρισμός του, αφού είναι υποχρεωμένο να συνυπολογίσει τις ιδέες των συνεργατών του.

Τέλος, η **συμμετοχή σε συζήτηση** καλλιεργεί όχι μόνο την ομιλία αλλά και την ακρόαση, αφού το παιδί, για να εκπληρώσει τον ρόλο του, θα πρέπει να ακούει προσεκτικά τις απόψεις των μελών της παρέας, για να μπορέσει να αντιδράσει κατάλληλα. Κι αυτό αποτελεί σημαντικό στοιχείο για μια επιτυχημένη συνεργασία.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι, συμμετέχοντας τα παιδιά σε μικρές ομάδες, όπου συζητείται ένα θέμα, αυξάνουν όχι μόνο τις ευκαιρίες να μιλούν, αλλά και τις δυνατότητες να επεξεργάζονται ποικίλα θέματα.

Γ. Μπασλής. (2006). *Εισαγωγή στη διδασκαλία της γλώσσας. Μια σύγχρονη ολιστική και επικοινωνιακή προσέγγιση*, 128-129. Αθήνα: Νεφέλη (διασκευή).

Πηγή: Τράπεζα θεμάτων